

AFRİKA İNSAN VE HALKLARIN HAKLARI ŞARTI

(Nairobi, imza: 27/06/1981, yürürlük: 21/10/1986)¹

BAŞLANGIÇ

“Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı” başlıklı bu sözleşmenin Tarafları olan Afrika Birliği üyesi Afrika Devletleri,

Devlet ve Hükümet Başkanları Meclisinin Monrovia, Liberya’da 17-20 Temmuz 1979 tarihleri arasında yapılan On altıncı Olağan Oturumunda, “diğerlerinin yanı sıra, insan ve halkların haklarını geliştirecek ve koruyacak organların oluşturulmasını temin eden bir Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı ön taslağı” hazırlanması hususunda aldığı 115 (XVI) sayılı Kararı hatırlatarak;

“Özgürlük, eşitlik, adalet ve kişi onuru Afrika halklarının meşru amaçlarını gerçekleştirmenin esaslı hedefleridir” düsturunu ifade eden Afrika Birliği Örgütü Şartını değerlendirerek;

Afrika’nın her biçimi ile sömürgecilikten arındırılması, Afrika halklarının daha iyi bir yaşamı gerçekleştirebilmeleri için işbirliğinin ve çabaların eşgüdümlü hale getirilmesi ve yoğunlaştırılması, Birleşmiş Milletler

¹ “Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı” (bundan böyle, “Af.İHHŞ”) (“African Charter on Human and Peoples’ Rights”), Afrika Birliği Örgütü (ABÖ) Devlet ve Hükümet Başkanları Meclisinin 18. Toplantısında 27/06/1981 tarihinde Nairobi, Kenya’da kabul edilmiş ve 21/10/1986 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Bu Şartın daha önce tarafımızdan yapılan Türkçe çevirisi ve ayrıca İngilizce metni için bkz., Mehmet Semih Gemalmaz, **İnsan Hakları Belgeleri/Human Rights Instruments, Cilt/Volume III-Amerikan Devletleri Örgütü ve Afrika Birliği Örgütü/Organization of American States-Organization of African Unity**, Boğaziçi Üniversitesi Yayinevi, İstanbul, 2003, sf.229-251 (Türkçe) ve sf.573-595 (İngilizce).

“Af.İHHŞ” hakkında ayrıntılı bilgi için bkz., Mehmet Semih Gemalmaz, **Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş**, Legal Yay., İstanbul, Ekim 2007 (Genişletilmiş 6. Baskı), sf.1354-1379.

Şartını ve Evrensel İnsan Hakları Bildirisini² gereğince dikkate alarak uluslararası işbirliğinin geliştirilmesi hususlarında anılan Şartın (ABÖ Şartının) 2'nci Maddesinde verilmiş olan resmi taahhüdü yeniden teyit ederek;

İnsan ve halkların hakları kavramına esin kaynağı olan ve niteliği bu kavramda billurlaşan kendi tarihsel geleneğinin hassalarını ve Afrika uygarlığı değerlerini dikkate alarak;

Bir yandan temel insan haklarının insan varlığının niteliklerinden kaynaklandığını ve bu durumun temel insan haklarının ulusal ve uluslararası düzeyde korunmasını meşrulaştırdığını, ve öte yandan da halkların hakları gerçeği ile bunlara saygı gösterilmesinin insan haklarını mutlaka güvence altına alması gerektiğini kabul ederek;

Haklardan ve özgürlüklerden yararlanmanın, herkesin kendi payına düşen ödevleri yerine getirmesini de ifade ettiğini düşünerek;

Gelişme hakkına özel bir önem verilmesinin bundan böyle zorunlu bulunduğuna; ve gerek kavram/(düşünce) gerekse evrensellik açısından, medeni ve siyasi hakların, ekonomik, sosyal ve kültürel haklardan ayrılmazlığına; ve ekonomik, sosyal ve kültürel hakların tatminkar düzeye getirilmesinin, medeni ve siyasi haklardan yararlanabilmenin bir güvencesi olduğuna, emin olarak;

Halen onurları ve gerçek bir bağımsızlık için mücadele eden, ve sömürgecilik, yeni sömürgecilik, *apartheid* ve siyonizmin ortadan kaldırılmasını ve saldırgan yabancı askeri üslerin silahtan arındırılmasını ve özellikle ırk, etnik grup, renk, cinsiyet, dil, din ya da siyasi görüş temelindekiler olmak üzere her biçimiyle ayrımcılığın tasfiye edilmesini üstlenen halkların bulunduğu Afrika'nın bütünüyle özgürleştirilmesini gerçekleştirmekle ödevli olduklarının bilincinde olarak;

Afrika Birliği Örgütü, Bağlantısız Ülkeler Hareketi ve Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilmiş olan bildirilerde, sözleşmelerde ve diğer

² “Af.İHHS”nın Başlangıç bölümünün üçüncü paragrafında göndermesi yapılan “Evrensel İnsan Hakları Bildirisi” (“EİHB”) (“*Universal Declaration of Human Rights*”), BM Genel Kurulunun 10/12/1948 tarih ve 217 A (III) sayılı kararıyla kabul ve ilan edilmiştir “EİHB”nin tarafımızdan yapılan Türkçe çevirisine bu derlemenin ikinci cildinde yer verilmiştir.

belgelerde yer alan insan ve halkların hakları ve özgürlükleri ilkelerine bağlılıklarını yeniden teyit ederek;

Afrika’da bu haklara ve özgürlüklere atfedilen geleneksel önemi dikkate alarak, insan ve halkların haklarını geliştirmek ve korumak ödeviyle/(sorumluluğuna) bağlı olduklarından emin bulunarak;

Aşağıdaki hükümler üzerinde anlaşmışlardır:

KISIM I HAKLAR VE ÖDEVLER

BÖLÜM 1 İNSAN VE HALKLARIN HAKLARI

Madde 1

Bu Şartın Tarafları olan Afrika Birliği Örgütü üyesi Devletler, bu Şartta düzenlenen hakları, ödevleri ve özgürlükleri tanıyacak ve bunlara etkinlik kazandıracak yasal yahut diğer önlemleri almayı üstleneceklerdir.

Madde 2

Her birey, bu Şartta tanınan ve güvence altına alınan haklardan ve özgürlüklerden, ırk, etnik grup, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da herhangi bir başka görüş, ulusal yahut sosyal köken, servet, doğum yahut başka statü gibi herhangi bir türde farklılık gözetilmeksizin, yararlanmaya hak sahibi olacaktır.

Madde 3

1. Her birey yasa/(hukuk) önünde eşit olacaktır.
2. Her birey yasanın/(hukukun) eşit olarak korumasına hak sahibi olacaktır.

Madde 4

İnsan varlığı dokunulmazdır. Her insan, yaşamına ve kişi bütünlüğüne saygı gösterilmesine hak sahibidir. Hiç kimse bu hakkından keyfi olarak yoksun bırakılamaz.

Madde 5

Her birey, varlığına yerleşik/(mündemiç) kişi onuruna saygı gösterilmesi ve hukuksal statüsünün tanınması hakkına sahiptir. Özellikle kölelik, köle ticareti, işkence, zalimane, insanlıkdışı yahut aşağılayıcı ceza ve muamele olmak üzere, sömürü ve aşağılamanın her biçimi yasaklanacaktır.

Madde 6

Her birey, kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına sahiptir. Hiç kimse, yasa ile önceden düzenlenmiş nedenler ve koşullar dışında özgürlüğünden yoksun bırakılamaz. Özellikle, hiç kimse keyfi olarak gözaltına alınmaz ya da tutuklanamaz/(alıkonulamaz).

Madde 7

1. Her birey davasının/(taleplerinin) dinlenmesine hak sahibidir. Bu hak:
 - (a) yürürlükteki sözleşmeler, yasalar, düzenlemeler ve teamül ile tanınan ve güvence altına alınan temel haklarını ihlal eden tasarruflara karşı yetkili ulusal organlara başvurma hakkını;
 - (b) yetkili bir mahkeme yahut yargı yeri tarafından suçluluğu kanıtlanana dek masum sayılma hakkını;
 - (c) kendi seçeceği bir avukat tarafından savunulması hakkı dahil olmak üzere, savunma hakkını;
 - (d) tarafsız bir mahkeme yahut yargı yeri tarafından makul bir süre içerisinde yargılanma hakkını, kapsar.
2. Hiç kimse, işlendiği zaman yasal olarak cezalandırılabilir bir suç oluşturmeyen bir eylem yahut ihmalden ötürü cezalandırılmaz. İşlendiği zaman o hususta herhangi hüküm öngörülmemiş bulunan bir suç için hiçbir ceza verilemez. Cezanın kişisel olması/(şahsiliği) esastır ve ceza sadece suçluya verilebilir.

Madde 8

Vicdan, ibadet ve dini vecibelerin serbest şekilde yerine getirilmesi özgürlüğü güvence altına alınacaktır. Yasaya ve düzene uygun olarak öngörülenler saklı kalmak kaydıyla, hiç kimse bu özgürlüklerin kullanılmasını kayıtlayan önlemlere tabi tutulamaz.

Madde 9

1. Her birey bilgi edinme hakkına sahip olacaktır.
2. Her birey yasa çerçevesinde görüşlerini ifade etmek ve yaymak hakkına sahip olacaktır.

Madde 10

1. Her birey, yasaya uyması kaydıyla, serbestçe örgütlenme/(örgütlenme özgürlüğü) hakkına sahip olacaktır.
2. Madde 29'da düzenlenen dayanışma yükümlülüğü saklı kalarak, hiç kimse bir örgüte girmeye zorlanamaz.

Madde 11

Her birey başkaları ile serbestçe toplanma/(toplanma özgürlüğü) hakkına sahiptir. Bu hakkın kullanımı sadece, özellikle ulusal güvenliğin, emniyetin, sağlığın, ahlakın ve başkalarının haklarının ve özgürlüklerinin yararına çıkarılanlar olmak üzere, yasayla öngörülen gerekli kayıtlamalara tabi olacaktır.

Madde 12

1. Her birey, yasaya uyması kaydıyla, bir Devletin sınırları içinde seyahat etme ve yerleşme özgürlüğü hakkına sahip olacaktır.
2. Her birey, kendi ülkesi dahil, herhangi bir ülkeden ayrılma ve kendi ülkesine geri dönme hakkına sahip olacaktır. Bu hak, sadece, ulusal güvenliğin, hukukun ve düzenin, genel sağlık ya da ahlakın korunması için yasayla öngörülen kayıtlamalara tabi tutulabilir.

3. Her birey, baskıya uğradığı zaman, o ülkelerin yasalarına ve uluslararası sözleşmelere uygun olarak, başka ülkelere sığınmayı talep etme ve sığınmacı statüsü elde etme hakkına sahip olacaktır.³

4. Bu Şartın Tarafı bir Devletin ülkesine yasal olarak kabul edilmiş bulunan ve o Devletin vatandaşı olmayan bir kimse, sadece yasaya uygun olarak alınmış bir karar ile sınır dışı edilebilir.

5. Vatandaş olmayanların toplu olarak/(kitle halinde) sınır dışı edilmesi yasaklanacaktır. Bu tasarruf ulusal, ırksal, etnik yahut dinsel grupları hedef aldığı anda, toplu sınır dışı olarak anlaşılabilecektir.

Madde 13

1. Her vatandaş, yasa hükümlerine uygun olarak doğrudan yahut serbestçe seçilmiş temsilcileri vasıtasıyla, ülkesinin yönetimine özgür biçimde katılma hakkına sahip olacaktır.

2. Her vatandaş, ülkesinin kamu hizmetlerine eşit olarak girme/(erişme) hakkına sahip olacaktır.

3. Her birey, yasa önünde tüm kişilerin kesin olarak eşitliği temelinde, kamu mülklerinden ve hizmetlerinden yararlanma hakkına sahip olacaktır.

Madde 14

Mülkiyet hakkı güvence altına alınacaktır. Bu hakka sadece, kamusal ihtiyacın karşılanması için yahut topluluğun genel yararı için ve ilgili yasaların hükümlerine uygun olarak müdahale edilebilir.

Madde 15

Her birey, adil/(hakça) ve tatminkar koşullar altında çalışma hakkına sahip olacaktır, ve eşit işe eşit ücret alacaktır.

³ Açıkça bent numarası zikredilmemekle birlikte “Af.İHHŞ” (md.12/3)’e gönderme için bkz., aşağıda (md.23/2) hükmü.

Madde 16

1. Her birey, ulaşılabilir en yüksek düzeyde bedensel ve ruhsal sağlık standartlarından yararlanma hakkına sahip olacaktır.
2. Bu Şarta Taraf Devletler, kendi halklarının sağlığını korumak ve hastalandıklarında tıbbi bakım görmelerini temin etmek için gerekli önlemleri alacaklardır.

Madde 17

1. Her birey, eğitim hakkına sahip olacaktır.
2. Her birey, kendi toplumunun kültürel yaşamında özgürce yer alabilir.
3. Toplum tarafından tanınan ahlaksal ve geleneksel değerlerinin geliştirilmesi ve korunması, Devletin ödevi olacaktır.

Madde 18

1. Aile, toplumun doğal birimidir ve temelini teşkil eder. Aile, onun maddi sağlığını ve ahlakını gözetecek olan Devlet tarafından korunacaktır.
2. Toplum tarafından tanınan ahlaki ve geleneksel değerlerin muhafızı/(gözeticisi) olan aileye yardım etmek Devletin ödevidir.
3. Devlet, kadınlara karşı ayrımcılığın her biçiminin ortadan kaldırılmasını ve ayrıca uluslararası bildirilerde ve sözleşmelerde düzenlendiği şekilde kadın ve çocuk haklarının korunmasını temin edecektir.
4. Yaşlılar ve engelliler, maddi ve manevi gereksinimlerinin karşılanmasında özel önlemlerle korunma hakkına da sahip olacaklardır.

Madde 19

Bütün halklar eşit olacaktır; aynı saygınlığı görecekler ve aynı haklara sahip olacaklardır. Hiçbir şey, bir halkın diğeri üstünde tahakküm kurmasını meşru kılmayacaktır.

Madde 20

1. Bütün halklar var olma hakkına sahip olacaktır. Bütün halkların sorgulanamaz ve devredilemez nitelikte kendi kaderini tayin hakkı olacaktır. Bütün halklar, kendi siyasal statülerini özgürce belirleyecek ve serbest şekilde belirledikleri siyasaya uygun olarak kendi ekonomik ve sosyal gelişmelerini gerçekleştireceklerdir.
2. Sömürge yahut baskı altında tutulan halklar, uluslararası toplum tarafından tanınan herhangi bir yola başvurmamak suretiyle kendilerini tahakkümden kurtarmak hakkına sahip olacaktır.
3. Bütün halklar, siyasal, ekonomik yahut kültürel olsun, yabancı tahakkümüne karşı verdikleri kurtuluş/(özgürlük) mücadelesinde bu Şarta Taraf Devletlerin yardımını görmek hakkına sahip olacaktır.

Madde 21

1. Bütün halklar, kendi zenginliklerini ve doğal kaynaklarını özgür biçimde kullanacaklardır. Bu hak, münhasıran halkın çıkarı için kullanılacaktır. Hiçbir halde bir halk bu haktan yoksun bırakılmayacaktır.
2. Yağmalanması durumunda, mülkünden yoksun bırakılan halkın, mülkiyetini hukuka uygun biçimde yeniden edinme ve ayrıca uygun bir tazminat alma hakkı olacaktır.
3. Zenginlik ve doğal kaynaklardan özgürce yararlanma, karşılıklı saygıya, adil/(hakça) mübadeleye ve uluslararası hukuk ilkelerine dayanan uluslararası işbirliğinin geliştirilmesi yükümlülüğüne hâlel gelmeksizin uygulanacaktır.
4. Bu Şarta Taraf Devletler, tekil yahut toplu olarak kendi zenginlik ve doğal kaynaklarından özgür şekilde yararlanma hakkını, Afrika birliğini ve dayanışmasını güçlendirmek amacını güderek, kullanacaklardır.
5. Bu Şarta Taraf Devletler, kendi ulusal kaynaklarının sağladığı getirilerden/(avantajlardan) halklarının tam olarak yararlanmasını mümkün kılmak için, özellikle uluslararası tekeller tarafından uygulananlar olmak üzere, yabancı ekonomik sömürünün her biçimini ortadan kaldırmayı üstleneceklerdir.

Madde 22

1. Bütün halklar, özgürlükleri ve kimlikleri ve insanlığın ortak mirasından eşit olarak yararlanmaları layıkıyla dikkate alınarak, ekonomik, sosyal ve kültürel gelişme hakkına sahip olacaktır.
2. Devletlerin, tekil yahut toplu olarak, gelişme hakkının kullanılmasını temin etmek ödevi vardır.

Madde 23

1. Bütün halklar, ulusal ve uluslararası düzeyde barış ve güvenlik hakkına sahiptir. Devletler arasındaki ilişkiler, Birleşmiş Milletler Şartında zımnen teyit edilen ve Afrika Birliği Örgütü tarafından yeniden teyit edilen dayanışma ve dostça ilişkiler ilkeleri çerçevesinde yürütülecektir.
2. Barışın, dayanışmanın ve dostça ilişkilerin güçlendirilmesi amacıyla, bu Şarta Taraf Devletler:
 - (a) bu Şart Madde 12 çerçevesinde sığınma hakkından yararlanan herhangi bir kişinin, geldiği ülkeye yahut bu Şarta Taraf herhangi bir başka Devlete karşı yıkıcı faaliyetlerde bulunmamasını;
 - (b) kendi ülkelerinin, bu Şarta Taraf herhangi bir başka Devletin halkı aleyhinde yıkıcı yahut terörist faaliyetlerin üssü olarak kullanılmamasını, temin edeceklerdir.

Madde 24

Bütün halkların, kendi gelişmeleri için uygun/(elverişli) bir genel tatminkar çevreye sahip olma hakkı olacaktır.

Madde 25

Bu Şarta Taraf Devletler, öğretim, eğitim ve yayın yollarıyla, bu Şartta düzenlenen haklara ve özgürlüklere saygı gösterilmesini temin etmek ve geliştirmek, ve bu özgürlükler ve hakların ve ayrıca bunlara karşılık gelen yükümlülükler ve ödevlerin kavranması/(anlaşılması) için gerekenleri yerine getirmekle ödevli olacaklardır.

Madde 26

Bu Şarta Taraf Devletler, Mahkemelerin bağımsızlığını güvence altına almak ve bu Şart ile güvence altına alınmış hakların ve özgürlüklerin geliştirilmesi ve korunmasıyla görevli uygun ulusal kurumların kurulmasına ve yetkinleştirilmesine izin vermekle ödevli olacaklardır.

BÖLÜM II**ÖDEVLER****Madde 27**

1. Her bireyin, ailesine ve topluma, Devlete ve yasal olarak tanınan diğer topluluklara ve uluslararası topluma karşı ödevleri olacaktır.
2. Her bireyin hakları ve özgürlükleri, başkalarının hakları, kolektif güvenlik, ahlaka uygunluk ve ortak çıkarlar gereğince dikkate alınarak kullanılacaktır.

Madde 28

Her birey, ayrımcılık yapmaksızın diğer bireylere saygı göstermek ve onlara karşı anlayışlı olmak, ve onlarla, karşılıklı saygı ve hoşgörüyü geliştirmeyi, korumayı ve pekiştirmeyi amaçlayan ilişkiler sürdürmekle ödevli olacaktır.

Madde 29

Bireyin ayrıca şu ödevleri olacaktır:

1. Ailenin ahenkli/(uyumlu) biçimde gelişmesini sürdürmek ve ailenin birleşmesi ve saygı görmesi için çalışmak; ebeveynlerine daima saygı göstermek ve ihtiyaç doğduğunda ebeveynlerinin bakımını üstlenmek;
2. Mensubu olduğu ulusal topluluğa, onun hizmetine bedensel ve entelektüel yetilerini sunarak hizmet etmek;
3. Vatandaşı bulunduğu yahut ikamet ettiği Devletin güvenliğini tehlikeye düşürmemek;
4. Özellikle ulusal dayanışma tehlikeye düştüğü zaman olmak üzere, sosyal ve ulusal dayanışmayı korumak ve güçlendirmek;

5. Kendi ülkesinin ulusal bağımsızlık ve ülke bütünlüğünü korumak ve güçlendirmek ve yasalara uygun olarak ülkesinin savunulmasına katkıda bulunmak;
6. Kendi yeteneklerinin ve yeterliğinin elverdiği en üst düzeyde çalışmak, ve toplumun yararı için yasalarla öngörülen vergileri ödemek;
7. Hoşgörü, diyalog ve görüş alışverişi anlayışı içinde, toplumun diğer üyeleriyle olan ilişkilerinde olumlu nitelikteki Afrika kültürel değerlerini korumak ve geliştirmek ve, genel olarak, toplumun moral yetkinliğini geliştirmeye katkıda bulunmak;
8. Yetilerinin elverdiği en üst düzeyde, her zaman ve her düzeyde, Afrika birliğinin geliştirilmesine ve gerçekleştirilmesine katkıda bulunmak.

KISIM II KORUMA ÖNLEMLERİ

BÖLÜM 1 AFRİKA İNSAN VE HALKLARIN HAKLARI KOMİSYONUNUN KURULUŞU VE ÖRGÜTLENMESİ

Madde 30

Afrika'da insan ve halkların haklarını geliştirmek ve bunların korunmasını temin etmek üzere, Afrika Birliği Örgütü bünyesi içinde, bundan böyle "Komisyon" olarak anılacak olan bir Afrika İnsan ve Halkların Hakları Komisyonu kurulacaktır.

Madde 31

1. Komisyon, en üst düzeyde olumlu şöhrete sahip olup üstün ahlaki nitelikleri, dürüstlükleri, tarafsızlıkları ve insan ve halkların hakları konularında yetkinlikleriyle tanınan Afrikalı şahsiyetler arasından seçilen on bir üyeden oluşacaktır; seçileceklerin hukuk alanında deneyim sahibi kişiler olması özellikle göz önünde tutulacaktır.
2. Komisyon üyeleri kişisel sıfatlarıyla hizmet göreceklendir.

Madde 32

Komisyonunda aynı Devletin vatandaşı birden fazla kişi yer almayacaktır.

Madde 33

Komisyon üyeleri, bu Şarta Taraf Devletlerce aday gösterilen bir kişiler listesi içinden, Devlet ve Hükümet Başkanları Meclisi tarafından gizli oy usulüyle seçilecektir.

Madde 34

Bu Şarta Taraf hiçbir Devlet ikiden fazla sayıda aday gösteremez. Adayların bu Şarta Taraf Devletlerden birinin vatandaşlığına sahip olmaları zorunludur. Bir Devlet tarafından iki aday önerildiğinde, bunlardan biri o Devletin vatandaşı olmayabilir.

Madde 35

1. Afrika Birliği Örgütü Genel Sekreteri, bu Şarta Taraf Devletleri seçimlerden en az dört ay önce olacak şekilde adaylarını göstermeye davet edecektir.
2. Afrika Birliği Örgütü Genel Sekreteri, bu şekilde aday gösterilen kişilerin alfabetik sıralı bir listesini yapacak ve bu listeyi seçimlerden en az bir ay önce olacak şekilde Devlet ve Hükümet Başkanlarına iletecektir.

Madde 36

Komisyon üyeleri altı yıllık bir süre için seçileceklerdir ve yeniden seçilebilmeleri mümkün olacaktır. Bununla birlikte, ilk seçimde seçilen üyelerden dördünün görev süresi iki yıl sonra, bunların dışındaki üç üyenin görev süresi ise dört yılın sonunda bitecektir.

Madde 37

İlk seçimden hemen sonra Afrika Birliği Örgütü Devlet ve Hükümet Başkanları Meclisi Başkanı, Madde 36'da anılan üyelerin adlarını belirlemek üzere kura çekecektir.

Madde 38

Seçimlerden sonra Komisyon üyeleri, görevlerini tarafsızlık ve sadakatle yerine getireceklerine dair ant içeceklerdir.

Madde 39

1. Komisyonun bir üyesinin ölümü yahut istifası halinde Komisyon Başkanı, ölüm anından ya da istifanın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren o üyeliğin boşalmış olduğunu ilan edecek olan Afrika Birliği Örgütü Genel Sekreterini derhal bilgilendirecektir.

2. Bir üye, Komisyonun diğer üyelerinin görüş birliği ile, geçici bir devamsızlık dışında herhangi bir nedenle görevlerini yerine getirmeyi durdurmuş ise, Komisyon Başkanı, o üyeliğin bu andan itibaren boşalmış olduğunu ilan edecek olan Afrika Birliği Örgütü Genel Sekreterini bilgilendirecektir.

3. Yukarıda öngörülen durumların her birinde Devlet ve Hükümet Başkanları Meclisi, yeri boşalan üyenin geri kalan görev süresinin altı aydan az olmaması koşuluyla, o üyenin kalan süresi için o üyeliği dolduracaktır.

Madde 40

Komisyonun her üyesi, halefinin/(ardılının) göreve başlayacağı tarihe dek görevde kalacaktır.

Madde 41

Afrika Birliği Örgütü Genel Sekreteri, Komisyon Sekreterini atayacaktır. Komisyonun görevlerini etkin şekilde yerine getirebilmesi için gerekli olan personel ve hizmetleri de ayrıca sağlayacaktır. Personel ve hizmetlerden kaynaklanan giderleri Afrika Birliği Örgütü üstlenecektir.

Madde 42

1. Komisyon, Başkan ve Başkan Yardımcısını iki yıllık bir süre için seçecektir. Bunların yeniden seçilebilmeleri mümkündür.

2. Komisyon, kendi usul kurallarını düzenleyecektir.
3. Yedi üye oturum yeter sayısını oluşturacaktır.
4. Oyların eşitliği halinde Başkanın oyu belirleyicidir.
5. Genel Sekreter, Komisyon toplantılarına katılabilir. Genel Sekreter ne müzakerelere katılabilir, ne de oy kullanmayla yetkilidir. Bununla birlikte Komisyon Başkanı, onu, görüş bildirmek üzere davet edebilir.

Madde 43

Komisyon üyeleri görevlerini yaparken, Afrika Birliği Örgütünün Ayrıcalıklar ve Bağışıklıklar Genel Sözleşmesinde sağlanan diplomatik ayrıcalık ve bağışıklıklardan yararlanacaklardır.

Madde 44

Afrika Birliği Örgütü Olağan Bütçesinde Komisyon üyelerinin maaş ve harcırahları için ödenek ayrılacaktır.

BÖLÜM II

KOMİSYONUN YETKİSİ

Madde 45

Komisyonun görevleri şunlardır:

1. İnsan ve Halkların Haklarını geliştirmek ve özellikle:
 - (a) insan ve halkların hakları alanında Afrika'nın sorunlarına ilişkin belge toplamak, çalışmalar ve araştırmalar yürütmek, insan ve halkların hakları ile ilgili ulusal ve yerel kuruluşları teşvik etmek, seminer, sempozyum ve konferanslar düzenlemek, bilgi yaymak ve gerektiği hallerde, Hükümetlere görüşlerini sunmak ve tavsiyelerde bulunmak;
 - (b) Afrika Hükümetlerinin mevzuatlarına dayanak oluşturabilecek, insan ve halkların hakları ve temel özgürlükleriyle ilintili hukuksal sorunların çözülmesini amaçlayan ilke ve kuralları biçimlendirmek ve düzenlemek;

(c) insan ve halkların haklarının geliştirilmesi ve korunmasıyla ilgili diğer Afrikalı ve uluslararası kuruluşlarla işbirliği yapmak.

2. İnsan ve halkların haklarının korunmasını bu Şartla belirlenen koşullar altında temin etmek.

3. Bir Taraf Devletin, ABÖ'nün bir kuruluşunun yahut ABÖ tarafından tanınan bir Afrika örgütünün talebi üzerine, bu Şartın tüm hükümlerini yorumlamak.

4. Devlet ve Hükümet Başkanları Meclisi tarafından kendisine verilebilecek diğer işleri görmek.

BÖLÜM III KOMİSYONUN USULLERİ

Madde 46

Komisyon, uygun herhangi bir araştırma/(soruşturma) yöntemini kullanabilir; Afrika Birliği Örgütü Genel Sekreterini ya da kendisini aydınlatabilecek herhangi bir kişiyi dinleyebilir.

Devletlerin Yaptığı Başvurular

Madde 47

Bu Şarta Taraf bir Devlet, Şartın Tarafı bir başka Devletin Şarttaki hükümleri ihlal ettiğine kanaat getirmek için sağlam gerekçelere sahip olduğunda, yazılı bir başvuru yaparak o Devletin bu meseleye dikkatini çekebilir. Bu başvuru, ayrıca ABÖ Genel Sekreterine ve Komisyon Başkanına da yöneltilecektir. Başvurunun yöneltildiği Devlet, başvurunun alınmasından itibaren üç ay içinde, bu meseleye açıklık getiren bir yazılı açıklamayı ya da beyanı başvuran Devlete iletir. Bu yazılı açıklama ya da beyan, uygulanan ve uygulanabilir olan yasalara ve usul hükümlerine, ve halihazırda verilmiş bulunan tazminata ya da olası başvuru yollarına dair konuyla ilgili olabildiğince geniş bilgiyi içermelidir.

Madde 48

İlk başvurunun, yöneltildiği Devlet tarafından alınması tarihinden itibaren üç ay içinde mesele, iki taraflı müzakereler ya da başka bir barışçıl usul izlenerek ilgili iki Devleti tatmin edici şekilde çözüme ulaştırılmazsa, her iki Devlet de meseleyi Başkan aracılığıyla Komisyona götürme hakkına sahip olacak ve ilgili diğer Devletlere bildirim yapacaktır.

Madde 49

Madde 47 hükümlerine rağmen, bu Şartın Tarafı bir Devlet başka bir Taraf Devletin Şart hükümlerini ihlal ettiği görüşünde ise, bu meseleyi, (Komisyon) Başkanına, Afrika Birliği Örgütü Genel Sekreterine ve ilgili Devlete yönelteceği başvuruyla Komisyon önüne doğrudan götürülebilir.

Madde 50

Komisyon kendisine sunulan bir meseleyi ancak, Komisyonun değerlendirmesine göre iç hukuk yollarının sonuç doğurması aşırı derecede uzun süreceği aşikar olmadıkça, var olan tüm iç hukuk yollarının tüketilmiş olduğunu kesinleştirdikten sonra ele alabilir.

Madde 51

1. Komisyon ilgili Devletlerden konuyla ilgili tüm bilgileri kendisine sağlamalarını isteyebilir.
2. Komisyon meseleyi incelerken ilgili Devletler, Komisyon önünde temsil edilebilirler ve yazılı yahut sözlü açıklamalarını sunabilirler.

Madde 52

Komisyon gerekli gördüğü tüm bilgileri ilgili Devletlerden ve diğer kaynaklardan elde ettikten ve insan ve halkların haklarına saygıya dayanan dostane bir çözüme varmak için uygun tüm yolları denedikten sonra, Madde 48’de anılan bildirimden itibaren makul bir süre içinde, olguları ve tespitlerini açıklayan bir rapor hazırlayacaktır. Bu rapor ilgili Devletlere yollanacak ve Devlet ve Hükümet Başkanları Meclisine iletilecektir.

Madde 53

Komisyon raporunu iletirken, Devlet ve Hükümet Başkanları Meclisine yararlı göreceği tavsiyelerde bulunabilir.

Madde 54

Komisyon, faaliyetlerine ilişkin olarak, Devlet ve Hükümet Başkanları Meclisinin her Olağan Oturumuna bir rapor sunacaktır.

Diğer Başvurular**Madde 55**

1. Komisyon Sekreteri her oturumdan önce, bu Şarta Taraf Devletlerce yapılanların dışındaki başvuruların bir listesini yapacak ve bunları, hangi başvuruların Komisyon tarafından incelenmesi gerektiğini gösterecek olan Komisyon üyelerine iletacaktır.

2. Bir başvuru, Komisyon üyelerinin basit çoğunluğunca bu yönde bir karar verilmesi halinde Komisyon tarafından incelenecektir.

Madde 56

Madde 55'te yollaması yapılan ve insan ve halkların haklarına ilişkin olup Komisyon tarafından alınan başvurular aşağıdaki koşulları taşıyorsa incelenecektir:

1. Kimliklerinin saklı tutulmasını talep etseler bile, başvuruçuları belirliyor olması,
2. Afrika Birliği Örgütü Şartı veya bu Şartla bağdaşır olması,
3. İlgili Devlete ve onun kurumlarına ya da Afrika Birliği Örgütüne yönelik olarak küçük düşürücü ya da tahkir edici bir dille yazılmamış olması,
4. Tek dayanağının kitle iletişim araçlarıyla yayılan haberler olmaması,
5. İç hukuk yollarının tüketilmesi usulünün aşırı derecede uzun süreceği aşikar olmadıkça, eğer mevcut ise iç hukuk yollarının tüketilmesinden sonra yapılmış olması,

6. İç hukuk yollarının tüketilmesinden ya da Komisyonun meseleye vakıf olduğundan itibaren makul bir süre içinde sunulmuş olması,
7. Birleşmiş Milletler Şartındaki ya da Afrika Birliği Örgütü Şartındaki ilkeler ya da bu Şartın hükümleri uyarınca, ilgili Devletler tarafından çözüme bağlanmış bulunan vakalara ilişkin olmaması.

Madde 57

Tüm başvurular, esasa ilişkin herhangi bir inceleme yapılmadan önce, Komisyon Başkanı tarafından ilgili Devletin bilgisine sunulacaktır.

Madde 58

1. Komisyonun müzakere etmesinden sonra bir ya da daha çok başvurunun bir dizi ciddi/(vahim) ve kitlesel insan ve halkların hakları ihlallerinin varlığını ortaya çıkaran özel vakalarla açıkça bağlantılı olduğu görülürse, Komisyon, Devlet ve Hükümet Başkanları Meclisinin dikkatini bu özel vakalara çekecektir.
2. Devlet ve Hükümet Başkanları Meclisi, bundan sonra Komisyonun bu vakalara ilişkin derinlemesine bir çalışma yapmasını ve, tespitlerini ve tavsiyelerini de eklediği olgulara dair bir rapor hazırlamasını talep edebilir.
3. Komisyon tarafından usulüne uygun şekilde saptanan acil/(olağanüstü) bir vaka, bu hususta derinlemesine bir çalışma yapılmasını talep edebilecek olan Devlet ve Hükümet Başkanları Meclisi Başkanına Komisyon tarafından sunulacaktır.

Madde 59

1. Bu Bölüm (Bölüm III) hükümleri çerçevesinde alınan önlemler, Devlet ve Hükümet Başkanları Meclisi aksi yönde karar vereceği zamana dek gizli tutulacaktır.
2. Bununla birlikte bu rapor, Devlet ve Hükümet Başkanları Meclisinin kararı üzerine Komisyon Başkanı tarafından yayınlanacaktır.
3. Komisyonun faaliyetleri hakkındaki rapor, Devlet ve Hükümet Başkanları Meclisi tarafından incelendikten sonra Komisyon Başkanı tarafından yayınlanacaktır.

BÖLÜM IV

UYGULANABİLİR OLAN İLKELER

Madde 60

Komisyon, insan ve halkların haklarına ilişkin uluslararası hukuktan; özellikle insan ve halkların haklarına ilişkin çeşitli Afrika belgelerinin, Birleşmiş Milletler Şartının, Afrika Birliği Örgütü Şartının, Evrensel İnsan Hakları Bildirisinin, insan ve halkların hakları alanında Birleşmiş Milletler ve Afrika ülkeleri tarafından kabul edilen diğer belgelerin hükümlerinden olduğu kadar, bu Şartın Taraflarının üyesi bulunduğu Birleşmiş Milletler Uzmanlık Birimlerince kabul edilen çeşitli belgelerin hükümlerinden de esinlenecektir.

Madde 61

Komisyon, hukuk ilkelerini belirlemede tamamlayıcı ölçütler olarak, Afrika Birliği Örgütüne Üye Devletler tarafından açıkça tanınmış kuralları düzenleyen diğer uluslararası genel ve özel sözleşmeleri; insan ve halkların haklarına ilişkin uluslararası normlara uygun Afrika pratiklerini, genel olarak hukukiliği kabul görmüş olan teamülleri; Afrika Devletlerince tanınmış bulunan genel ilkelerin yanı sıra, emsal kararları ve doktrini göz önüne alacaktır.

Madde 62

Her Taraf Devlet, bu Şartın yürürlüğe girdiği tarihten başlayarak her iki yılda bir, bu Şartta tanınan ve güvence altına alınan haklara ve özgürlüklere etkinlik kazandırmak amacıyla yapılan yasal ya da diğer önlemlere ilişkin bir rapor sunmayı üstlenecektir.

Madde 63

1. Bu Şart, Afrika Birliği Örgütü Üyesi Devletlerin imza, onay ve katılmasına açılacaktır.

2. Bu Şartı onaylama ya da bu Şarta katılma belgeleri Afrika Birliği Örgütü Genel Sekreterine depo edilecektir.
3. Bu Şart, Afrika Birliği Örgütü Üyesi Devletlerin basit çoğunluğunun onaylama ya da katılma belgelerinin Genel Sekreter tarafından alınmasından üç ay sonra yürürlüğe girecektir.

KISIM III

GENEL HÜKÜMLER

Madde 64

1. Komisyon üyeleri, bu Şartın yürürlüğe girmesinden sonra, bu Şartın ilgili Maddeleri uyarınca seçilecektir.
2. Afrika Birliği Örgütü Genel Sekreteri, Komisyonun ilk toplantısını, Komisyonun oluşturulmasını izleyen üç ay içinde, Örgüt Merkezinde toplayacaktır. Bundan sonra Komisyon, Başkanı tarafından yılda en az bir kere olmak üzere, her gerektiği zaman toplanacaktır.

Madde 65

Bu Şartı, yürürlüğe girmesinden sonra onaylayan ya da ona katılan her bir Devlet bakımından bu Şart, o Devletin kendi onay ya da katılma belgesini depo etmesi tarihinden üç ay sonra yürürlüğe girecektir.

Madde 66

Gerekli olması halinde, özel protokoller ya da anlaşmalar yapılarak bu Şart hükümleri tamamlanabilir.

Madde 67

Afrika Birliği Örgütü Genel Sekreteri Örgüt Üyesi Devletleri, her bir onay yahut katılma belgesinin depo edilmesi hususunda bilgilendirecektir.

Madde 68

Eğer bir Taraf Devlet Afrika Birliği Örgütü Genel Sekreterine bu yönde yazılı bir talepte bulunursa, bu Şartta değişiklik yapılabilir. Devlet ve Hükümet Başkanları Meclisi değişiklik taslağını ancak, tüm Taraf Devletler bu konuda usulünce bilgilendirildikten ve değişiklik önerisinde bulunan Devletin talebi üzerine Komisyon bu öneriye ilişkin görüşünü verdikten sonra değerlendirebilir. Değişiklik, Taraf Devletlerin basit çoğunluğuyla onaylanacaktır. Değişiklik, bunu anayasal usulüne uygun olarak kabul etmiş olan her bir Devlet bakımından, bu değişikliği kabul ettiğine dair bildirimının Genel Sekreterce alınmasından üç ay sonra yürürlüğe girecektir.